

Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türk İlköğretim Öğrencilerinin Avrupa Birliği İmajı

Dr. Burhan AKPINAR¹

Fırat Üniversitesi

Özet

Bu çalışmanın amacı, ilköğretim okulu öğrencilerinin Avrupa Birliği (AB) imajını belirlemektir. Bu amaçla, Türkiye'nin az gelişmiş ve gelişmiş bölgelerindeki 15 il merkezinde bulunan mevcut devlet ve özel ilköğretim okullarının, sekizinci sınıflarında öğrenim gören, toplam 894 öğrenciye anket uygulanmıştır. Toplanan veriler, yüzde, frekans ve kay-kare tekniği ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, ilköğretim öğrencileri, Türkiye'nin AB'ye girmesini büyük oranda desteklemekte; ancak, bunun gerçekleşme olasılığını düşük görmektedirler. Bu öğrencilerin büyük bölümü, AB'yi daha yakından tanımak istemekte ve AB ile ilgili okulda ders olmasını arzu etmektedir. İlköğretim öğrencileri, Avrupalılarla birlikte yaşamaya açık olup, bu ülkelerde eğitim alma fikrine sıcak bakmaktadırlar. Öğretim programı ve ders kitaplarında AB'ye yeterince yer verilmediği için, ilköğretim öğrencileri, AB ile ilgili bilgileri, çoğunlukla televizyondan öğrenmektedir. AB denilince, öğrencilerin aklına gelen ilk şeyler, sırayla zenginlik-refah, daha iyi eğitim olanakları ve demokrasi-insan haklarıdır. Araştırma bulgularına göre öğrenciler, AB'nin temel değerlerini büyük oranda desteklemektedir. İlköğretim öğrencileri tarafından en çok tanınan AB üyesi ülkeler, sırayla Almanya, Fransa ve İngiltere'dir. Araştırmaya katılan öğrenciler, Türkiye'nin AB'ye giremediği takdirde, Türk-İslam ülkeleriyle birlikte olması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir.

Anahtar kelimeler: İlköğretim öğrencileri, AB imajı, AB ve İlköğretim okulları

¹ Dr. Burhan Akpınar, 1984 yılında Gazi Üniversitesinden mezun oldu. 1989 yılında İnönü Üniversitesinde öğretim görevlisi olarak çalışma hayatına başladı. Aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsünde 1992 yılında yüksek lisans, 1998 yılında doktora çalışmasını tamamladı. 2000 yılında Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümüne Yrd. Doç. Olarak atandı ve halen bu görevini sürdürmektedir. Yazarın eğitim bilimleri alanında yayımlanmış çok sayıda makalesi bulunmaktadır.

Giriş

Türkiye'nin 3 Ekim 2005 tarihinde Brüksel'de AB ile müzakereler için tarih almasından sonra, AB konusu gündemin baş sırasına yerleşmiştir. Bu gelişmeye paralel olarak siyasi, ekonomik ve hukuk alanında, Avrupa ile hızlı bir bütünleşme süreci yaşanmaya başlanmıştır. Türkiye'deki birçok kurum ve kuruluş, Avrupalılaştırma yolunda yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Bu süreçte, Türkiye'nin siyasi, ekonomik ve hukuk alanlarında AB ile entegrasyonunda önemli sorunlarla karşılaşması beklenmemektedir.

Ancak AB, sadece ekonomik ve siyasi bir birlik olmayıp, aynı zamanda önemli sosyal ve kültürel tarafları olan bir uygarlık projesidir. Diğer AB adayı ülkelerin, gerek tarihi geçmişi ve gerekse kültürel mirası, genel hatları ile AB üyesi ülkelere benzediğinden, bu ülkelerin AB'ye katılımında önemli uyum sorunları beklenmemelidir. Ancak, Türkiye'nin durumu farklılık arz etmektedir. Türkiye'nin AB'ye girişi, bir anlamda medeniyetler buluşması anlamı taşımaktadır. Dolayısıyla, AB'ye giriş için sosyo-ekonomik ve siyasal düzende hazırlıklar dışında, özde önemli bir zihniyet değişikliğine girmek gerekmektedir. Zihniyet değişimi ise kolay gerçekleşecek gibi görünmemektedir. Çünkü Türkiye'de giderek önem kazanan AB yanlısı koalisyonla karşı, azımsanamayacak sayıda kişinin bu konuda beyni çelişkilerle doludur (Öniş, 2003). Zihniyet değişiminin gerçekleşmesi için en önemli iş, eğitime düşüyor. Dolayısıyla, öncelikle eğitim konusundaki temel anlayış, uygulama ve içeriğin, AB'ye uyumu kolaylaştıracak şekilde, yeniden düzenlenmesi gerekiyor. Öncelikli olarak, eğitimin temel amaçları, AB ile bütünleşme için gerçekleştirilecek reform programlarına destek olacak şekilde yeniden oluşturulmalıdır (Erdoğan, 2003). Eğitiminde yapılacak bu düzenlemeler, "üye ülkeler arasında işbirliğini ve dayanışmayı sağlamak amacıyla, üye ülke yurttaşları arasındaki karşılıklı anlayışı özendirmek ve Avrupalılık bilincini aşılama amacına" uygun olmalıdır (Nartgün ve diğerleri, 2004, s.56). Nitekim AB'nin bu konuda Türkiye'den beklentisi, eğitim programlarında bir Avrupa boyutunun oluşturulmasıdır (Aslan & Gökkaya, 2004).

Türkiye'nin seçkinlerine göre, Türkiye'nin AB'ye tam üye olarak katılmasıyla, batılılaşma projesinin çağdaşlaşma, demokrasi ve kalkınmayı da beraberinde getirecek yeni bir dönem başlayacaktır (Eralp, 2003). Yeni dönemin en belirgin özellikleri, demokratikleşme ve değişik kültürlerle birlikte yaşamak olacaktır. Türk insanının bu yeni duruma göre donatılması için siyasi irade ve yetenek yeterli olmayıp; en temel görev, yine eğitime düşmektedir. Yeni bir toplum tipi, ancak eğitim öncülüğünde gerçekleştirilebilir. Dolayısıyla, ulusal bilinci kazandırma ve benimsetme üzerine odaklanmış olan Türk eğitim sistemi, bundan böyle Avrupalılık bilincini de kazandırmada rol almalıdır (Erdoğan, 2003). Bu bilincin kazandırılmasında ilköğretim okulları kritik bir öneme sahiptir. Türkiye'nin AB ile sosyal uyumunda, ilköğretim okulları, iki sebeple belirleyici temel etkenlerden olacaktır. Bu sebeplerden birincisi sosyal değer, tutum ve karakter eğitimi için, ilköğretim döneminin kritik öneme sahip olmasıdır. İkincisi ise, Türkiye'nin muhtemel üyeliğinin gerçekleşmesi beklenen 21. yüzyılın ilk yarısına damgasını vuracak kuşakların, günümüzdeki ilköğretim öğrencileri olmasıdır. Bundan dolayı, ilköğretim öğrencilerinin AB konusundaki tutum ve eğilimleri büyük önem taşımaktadır. Bundan başka, "eğitimde her şeyden önemli olan şimdidir" (Bilhan, 1991, s. 80). Gelecek, bu günden kurulduğuna göre, günümüzdeki ilköğretim öğrencilerinin AB ile ilgili tutum, beklenti ve talepleri hakkındaki bilgiler, geleceğin inşası bakımından çok önemlidir.

Ayrıca Türkiye'nin AB ile resmi bütünleşmesinden evvel, eğitim yoluyla geniş çaplı bir gayri resmi bütünleşme sürecinin yaşanması gerekmektedir (Öniş, 2003). Bunun sağlanması için, Türkiye'deki çoğunlukla bilgi ve tanıma eksikliğine dayalı, AB ile ilgili kafa karışıklığının yön ve boyutlarının saptanması ve elimine edilmesi gerekir. Bunun için, ilköğretim çağındaki çocuklar, önemli bir bilgi kaynağı olabilir. Çünkü yaşayan neslin en yalın ve sade hafızasını çocuklar temsil eder. Bir Türk atasözünde "çocuktan al haberi" şeklinde ifade edildiği gibi, Türkiye'de, AB konusunda var olan sosyal iklimi, en iyi çocuklar yansıtır.

Bu bakımdan, ilköğretim öğrencilerinin AB imajını ortaya çıkarmayı amaçlayan bu araştırmadan elde edilecek bulgular, Türkiye'nin AB ile sosyal uyumunda, karşılaşılması olası engellerin saptanıp, elimine edilmesi ve dolayısıyla, AB ile Türkiye'nin ortak geleceği açısından büyük önem taşır.

Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, Türkiye'deki devlet ve özel ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin AB imajını belirlemektir. Araştırmada, bu genel amaç çerçevesinde, şu alt amaçlara cevap aranmıştır.

1. İlköğretim öğrencilerinin AB imajı nedir?
2. İlköğretim öğrencilerin AB konusundaki imajı, sahip buldukları sosyo-ekonomik özelliklerinden etkilenmekte midir?

Yöntem

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2004-2005 öğretim yılında, devlet ve özel ilköğretim okullarında öğrenim gören VIII. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem ise, bu evrenden seçilen, gelişmiş ve az gelişmiş 15 il merkezlerinde yer alan, devlet ve özel ilköğretim okullarından, her okuldan 20 adet, toplam 900 kişiden oluşan VIII. sınıf öğrencisinden oluşturulmuştur. Ancak bu öğrencilerden altısı, anketi eksik ve yanlış doldurduğundan, araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Böylece örneklem, toplam 894 ilköğretim öğrencisinden oluşturulmuştur.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veriler, araştırmacı tarafından geliştirilmiş iki bölümden oluşan anket formuyla elde edilmiştir. Birinci bölüm, 12 sorudan oluşan kişisel bilgilerden; ikinci bölüm ise, AB ile ilgili 11 kapalı (likert) ve 5 adet açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Anketin güvenilirlik çalışması için, Elazığ il merkezinde bulunan 102 devlet ilköğretim okulu, 66 özel ilköğretim okul öğrencisi olmak üzere toplam 168 öğrenciye pilot uygulama yapılmış ve bunun sonucunda, anketin KMO değeri 0.77, Cronbach Alpha değeri de, 0.73 olarak hesaplanmıştır.

Anketler uygulamanın yapıldığı okullarda görev yapan ilköğretim öğretmenleriyle bire bir temasa geçilerek öğrencilere elden ulaştırılmıştır. Bunun için söz konusu illerde görevli ve eğitim alanında yüksek lisans çalışması yürüten ilköğretim öğretmenlerinden yararlanılmıştır. Bunun amacı ise, anketlerin sağlıklı şekilde uygulanması ve geri dönüş oranının yüksek olmasını sağlamaktır.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada kullanılan veri toplama aracı, hem nicel hem de nitel özellikler taşıdığından, veriler iki boyutta ayrı ayrı incelenmiş ve analiz edilmiştir. Nicel verilerin çözümlenmesinde, yüzde ve frekans; öğrenci görüşleri ile değişkenler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını test etmek üzere de, kay-kare testi kullanılmıştır. Bunun için anlamlılık düzeyi, .05 kabul edilmiştir. Öğrenci görüşleri arasında, değişkenlere göre var olan anlamlı farklılık yorumlanmış; anlamsız olan farklılıklar ise dikkate alınmamıştır. Nitel veriler, tematik analiz yöntemi ile kodlanarak, çeşitli başlıklar altında frekansları gösterilmiştir.

Bulgular

Demografik Bulgular

Tablo 1
Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Bilgileri

	DEĞİŞKEN	N	%
Cinsiyet	Kız	428	47.9
	Erkek	466	52.1
Okul Türü	Özel İlköğretim okulu	296	33.1
	Devlet İlköğretim okulu	598	66.9
Anne Mesleği	Çalışmıyor (Ev hanımı)	108	12.1
	Çalışıyor	786	87.9
Baba Mesleği	Memur	299	33.4
	Esnaf	384	43
	Çiftçi	78	8.7
	İşçi	133	14.9
Baba Eğitim Düzeyi	Tahsilsiz	85	9.5
	İlkokul	294	32.9
	Ortaokul	155	17.3
	Lise	177	19.8
Anne Eğitim Düzeyi	Üniversite	183	20.5
	Tahsilsiz	254	28.4
	İlkokul	358	40
	Ortaokul	105	11.7
	Lise	105	11.7

	Üniversite	72	8.1
Aile Gelir Durumu (Milyon TL)	Asgari Ücret (230)	211	23.6
	300-500	162	18.1
	501-700	215	24
	701 ve üstü	306	34.2
Eve Günlük Gazete Alımı	Alınıyor	383	42.8
	Alınmıyor	511	57.2
Avrupa'da Yaşayan akraba	Var	317	35.5
	Yok	577	64.5
TOPLAM		894	100

Tablo 2

Araştırmaya Katılan Öğrenci Sayılarının İl ve Okul Türüne Göre Dağılımı

Okul Türü	Elazığ	Diyarbakır	Batman	Malatya	Adıyaman	Bingöl	Van	Şanlıurfa	Gaziantep	Mersin	İstanbul	İzmir	Ankara	Bursa	Mardin	Toplam
Devlet	40	39	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40	39	598
Özel	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	16	20	296
Toplam	60	59	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	56	59	894

İlköğretim Öğrencilerinin Avrupa Birliği İmajına İlişkin Bulgular

Avrupa Birliğine Katılım İsteğine İlişkin Bulgular

Tablo 3

Türkiye'nin AB'ye Girmesi Konusunda Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

Madde/Görüş	Evet		Hayır		Toplam	
	%	N	%	N	%	N
Türkiye AB'ye girmeli mi ?	74.4	665	25.6	229	100	894
Türkiye AB'ye girebilecek mi ?	40.3	360	59.7	534	100	894
Türkiye zengin olsa da yine de AB'ye girmeli mi?	53.1	475	46.9	419	100	894

Tablo 3 incelendiğinde, öğrencilerin çok büyük bir bölümünün (%74,4), Türkiye'nin AB'ye girmesi gerektiği yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir. Bu bulgu, Ankara Üniversitesi Geliştirme Vakfı Özel İlköğretim Okulundaki öğrencilerin, "Türkiye'nin mutlaka AB üyesi olması gerektiğini, hatta bunun için geç bile kalındığı, ülkemizin bir Avrupa ülkesi olduğunu" dile getirdikleri görüşleriyle, örtüşmektedir (<http://www.ankara.edu.tr>). Alkan (2003, s. 52), bu konudaki araştırmalara dayanarak Türkiye'nin AB'ye üye olmasını isteyenlerin oranını %70-75 olarak belirtirken; ANAR (2003) araştırma şirketinin yaptığı bir araştırmada bu oran %74.6 olarak saptanmıştır. Aslan & Gökkaya (2004, s. 232) da, bu oranı, %70-75 olarak belirtmişlerdir. Buradan hareketle, araştırmaya katılan ilköğretim öğrencilerinin, Türkiye'nin AB'ye katılımı konusunda, Türkiye kamuoyuna paralel bir düşünceye sahip oldukları söylenebilir.

Ancak ilköğretim öğrencilerinin, Türkiye'nin AB'ye girmesi konusundaki bu genel eğilimine (% 74.4) rağmen, aynı öğrencilerin %59.7'sinin, Türkiye'nin AB'ye giremeyeceği yönünde görüş belirttikleri Tablo 3'ten anlaşılmaktadır. Bu bulgu, öğrencilerin, Türkiye'nin AB'ye girmesini büyük oranda desteklediği halde, Türkiye'nin AB'ye alınmayacağını düşündükleri, biçiminde yorumlanabilir. Öğrencilerin bu görüşlerinde, çeşitli basın ve yayın kuruluşlarında "Türkiye'nin oyalandığı ve AB'ye alınmayacağı" biçiminde yer alan propagandalar etkili olmuş olabilir. Ayrıca özellikle son yıllarda çeşitli AB üyesi ülkeler tarafından seslendirilen "Türkiye, tam üye yerine ayrıcalıklı üye olmalıdır" gibi söylemler de, öğrencilerin görüşü üzerinde etkili olmuş olabilir. Nitekim Hürriyet gazetesinin Eylül 1999 yılında, internet üzerinden toplam 35455 kişinin katılımıyla yaptığı bir kamuoyu araştırmasında, "Türkiye'nin AB'ye adaylığı konusunda aldatılabileceğini düşünüyor musunuz?" şeklindeki soruya, katılımcıların %89'unun (N=31632) "evet" diye cevap vermesi, Türkiye kamuoyunda bu konuda var olan tereddütü göstermektedir (www.hurriyetim.com). Bu durum, ilköğretim öğrencilerinin bu konudaki tereddüdünün (%59.7), kamuoyundaki genel tereddütten (%89) daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, Türkiye'nin AB'ye üye olması konusunda, ilköğretim öğrencilerinin, kamuoyundan daha iyimser oldukları şeklinde yorumlanabilir ki, bu durum, Türkiye ve AB'nin ortak geleceği açısından umut vericidir.

Öğrencilerin "Türkiye AB'ye girmeli mi?" maddesine ilişkin görüşleri arasında il değişkenine göre anlamlı bir fark vardır [$X^2= 57.83$, $sd=14$, $p<.05$ ($p=.000$)]. Buna göre, Türkiye'nin AB'ye girmesi görüşü, en fazla Şanlıurfa (%91,7); en az da, aynı oranla (%60) İstanbul ve Ankara'da öğrenim gören öğrenciler tarafından benimsenmiştir. Bu bulgu, Türkiye'nin AB'ye üye olmasını, az gelişmiş bölgelerde öğrenim gören öğrencilerin daha fazla desteklediği şeklinde yorumlanabilir.

Öğrencilerin "Türkiye AB'ye girmeli mi?" maddesine yönelik görüşleri arasında, baba eğitim düzeyine göre de anlamlı bir fark bulunmuştur [$X^2=14.61$, $sd=4$, $p<.05$ ($p=.006$)]. Buradan hareketle, baba eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin, Türkiye'nin AB'ye girmesi gerektiği görüşüne daha fazla katıldıkları söylenebilir. Aynı maddeye yönelik öğrenci görüşleri arasında, gelir düzeyi değişkenine göre de anlamlı bir fark vardır [$X^2=13.19$, $sd=3$, $p<.05$ ($p=.004$)]. Bu bulgu, orta gelir grubunda yer alan öğrencilerin, Türkiye'nin AB'ye girmesini daha fazla destekledikleri şeklinde yorumlanabilir.

“Türkiye AB’ye girebilecek mi?” maddesine yönelik öğrenci görüşleri arasında, il değişkenine göre anlamlı bir fark vardır [$X^2=48.44$, $sd=14$, $p<.05$ ($p=.000$)]. Buradan hareketle, Türkiye’nin AB’ye gireceğine en fazla inanan öğrencilerin Adıyaman (% 60); en az inanan öğrencilerin ise, Bursa (% 22.6) ilinde öğrenim gören öğrenciler olduğu söylenebilir.

Türk kamuoyunda yaygın olarak seslendirilen “Türkiye, AB’ye ekonomik gerekçelerle girmek istiyor” yargısının, ilköğretim öğrencileri tarafından ne derecede paylaşıldığı test etmek üzere, ankete “Ülkemiz zengin olsa bile, yine de AB’ye girmeli miyiz?” maddesi eklenmiştir. Öğrencilerin %53.1’i bu maddeye “evet”; %46.9’u ise “hayır” şeklinde cevap vermiştir. Bu bulgu, ilköğretim öğrencilerinin yarısından fazlasının, AB’yi salt bir ekonomik proje olarak görmedikleri ve Türkiye’nin AB’ye sadece ekonomik gerekçelerle girmek istediği biçimindeki yargıya katılmadıklarını göstermektedir.

Öğrencilerin bu görüşleri arasında, gelir düzeyine göre, anlamlı bir fark vardır [$X^2=13.67$, $sd=6$, $p<.05$ ($p=.033$)]. Buna göre, orta gelir grubunda yer alan öğrenciler, “Ülkemiz zengin olsa bile yine de AB’ye girmeli ” görüşünü, diğer gruplara göre, daha fazla benimsemişlerdir denilebilir.

AB’yi Tanıma ve Eğitim İhtiyacına Yönelik Bulgular

Tablo 4

AB’yi Tanıma İsteği Konusundaki Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

Madde/Görüş	Evet		Hayır		Kararsızım		Toplam	
	%	N	%	N	%	N	%	N
Avrupalı bir komşu ile birlikte yaşamak ister misiniz ?	49	438	18.8	168	32.2	288	100	894
AB’yi daha yakından tanımak ister misiniz ?	78.3	700	14.4	129	7.3	65	100	894
Okulda AB ile ilgili konulara yer veriliyor mu ?	25	224	49.1	439	25.9	231	100	894
Okulda AB ile ilgili ders olsun ister misiniz ?	57.6	515	31.4	280	11	99	100	894

AB ülkelerinde benimsenen kimlik siyaseti olan, kültürler arası karşılaşmada, kültürlerin tanınması, komşuluk ve yakınlık kurma, önem taşır (Sözen, 2000). Tablo 4 incelendiğinde, öğrencilerin %49’unun Avrupalı bir komşuyla birlikte yaşamaya “evet” derken; %32.2’sinin bu konuda kararsız olduğu görülmektedir. Bu bulgu, ilköğretim öğrencilerinin Avrupalılarla birlikte yaşamaya istekli olduklarını, ancak, AB’yi yeterince tanımadıkları biçiminde yorumlanabilir. Nitekim aynı tabloda yer alan “AB’yi daha yakından tanımak ister misiniz?” şeklindeki maddeyi, öğrencilerin çok büyük oranda (%78.3) benimsemeleri, öğrencilerin AB’yi tanıma ihtiyacını göstermektedir. Bu konuda Alkan’ın (2003) aktardığı “Türkiye’de AB’yi bilenlerin oranı %4’ü aşmamaktadır” şeklindeki görüş ile AB’nin Türkiye’de fazla tanınmadığını gösteren bu araştırma bulgusu örtüşmektedir.

Öğrencilerin “AB konusunda okulda ders olsun ister misiniz?” maddesini, %57.6 oranında benimsemiş olmaları, öğrencilerin AB’yi daha yakından tanıma arzusunu göstermektedir. Aynı şekilde, öğrencilerin “Okulda AB ile ilgili konulara yer veriliyor mu?” şeklindeki maddeye yönelik olarak %49.1 oranında “hayır” ve %25.9 oranında “kararsızım” diye görüş belirtmeleri de, ilköğretim okullarının mevcut haliyle, öğrencilerin AB’ye yönelik bilgi ve tanıma ihtiyacını karşılamaktan uzak olduğu ve öğrencilerin AB ile ilgili derslere olan ihtiyaçlarını göstermektedir. Bu konuda ankette yer alan “Okulda AB ile ilgili konulara yer veriliyor mu?” maddesine, öğrencilerin sadece %25’inin “evet” diye cevap vermesi de, öğrencilerin AB’yi tanıma ihtiyacı göstermektedir.

Öğrencilerin “Avrupalı bir komşuyla birlikte yaşamak ister misiniz?” şeklindeki maddeye yönelik görüşleri arasında, Avrupa’da yaşayan akraba değişkenine göre, anlamlı bir fark vardır [$X^2=10.49$, $sd=2$, $p<.05$ ($p=.005$)]. Bu sonuç, Avrupa’da yaşayan akrabası olan öğrencilerin, Avrupalı komşu fikrine daha sıcak bakmakta olduklarını göstermektedir. Öğrencilerin bu görüşlerinde, akrabalarından dolayı Avrupalıları daha yakından tanımış olmaları etkili olmuş olabilir. Çünkü sevmek önemli oranda tanımaya bağlıdır. Öyleyse, gerek Türkiye, gerekse AB üyesi ülkeler, ilköğretim okul program ve kitaplarında, “ötekini tanımaya yönelik” karşılıklı olarak birbirlerini tanıtıcı bilgilere daha fazla yer vermelidirler. Şimşek (1997) bu gerekliliği, Türkiye açısından “AB sürecinde Türkiye, ulus devletten çok kültürlü topluma geçmeye yönelik dönüşümü kavrayarak, Türkiye’yi renkli ve zengin bir inançlar ve kültürler mozaiği haline getirecek politika ve stratejiler geliştirmelidir” şeklinde ifade etmektedir (Akt: Şahin, 2004, s. 42).

Öğrencilerin “Avrupalı bir komşuyla birlikte yaşamak ister misiniz?” maddesine yönelik görüşleri arasında, cinsiyete göre de anlamlı bir fark vardır [$X^2=17.16$, $sd=2$, $p<.05$ ($p=.000$)]. Bu bulgu, erkek öğrencilerin, Avrupalı bir komşuyla birlikte yaşama fikrini, kızlara göre daha fazla benimsemiş oldukları şeklinde yorumlanabilir.

“Avrupalı bir komşuyla birlikte yaşamak ister misiniz?” maddesine yönelik öğrenci görüşleri arasında, okul türüne göre de, anlamlı bir fark bulunmuştur [$X^2=19.05$, $sd=2$, $p<.05$ ($p=.000$)]. Benzer şekilde öğrencilerin, “Okulda AB ile ilgili ders olsun ister misiniz?” maddesine yönelik görüşleri arasında da okul türüne göre, anlamlı bir fark vardır [$X^2=14.91$, $sd=2$, $p<.05$ ($p=.001$)]. Buna göre, devlet okullarında öğrenim gören öğrenciler, okulda AB ile ilgili ders olması fikrini, özel okul öğrencilerine göre daha fazla benimsemişlerdir denilebilir. Her iki bulgu birlikte ele alındığında, özel okul öğrencilerinin hem Avrupalı bir komşuyla birlikte yaşama fikrini ve hem de okulda AB ile ilgili ders olması görüşünü, devlet okulu öğrencilerine göre daha fazla benimsemeleri, özel okul öğrencilerinin AB’yi tanıma konusunda daha istekli oldukları ve yabancı kültürlerle daha açık oldukları şeklinde yorumlanabilir.

İlköğretim Programları ve Ders Kitaplarında Avrupa Birliği

Avrupa’nın bütünleşmesi sürecinin başlangıcından itibaren eğitim, daima önemli bir yer tutmuştur. Bu konu, 1957 Roma Antlaşması ve 1992 Maastricht Antlaşması içinde de yer bulmuştur (Kısakürek, 2003, s. 9). Bunun sonucunda AB, bütünleşmesini sağlamak için başta okul öncesi, ilk ve ortaöğretimi geliştirme ve kaliteleştirmeye ağırlık veren Comenius ve Socrates gibi birçok eğitim projesi başlatmıştır. Özellikle Romanya ve Bulgaristan gibi aday ülkeler, yoğun bir şekilde, eğitim programlarında, bir AB boyutu oluşturma gayretlerine girişmiş

ve ilköğretim ile ortaöğretim programlarına AB dersi koymuşlardır (Alkan, 2003, s. 53). Ancak Türkiye, üye olmadığı halde AB eğitim politikalarına katılmak için ilk başvuruyu 1995'te yapmış ve 1999 yılında ise AB eğitim projelerine dahil olmasına (Türk, 2003'ten akt: Şahin, 2004, s. 41) rağmen; nedense bu konuda yavaş davranmış ve AB'nin sunduğu birçok eğitim projesi içerisinde beklenen yerini alamamış ve öğretim programlarına AB ile ilgili dersler eklemeye yavaş davranmıştır.

Esasen, Türkiye ile AB'nin sosyal uyumunu ilgilendiren AB ile ilgili konuların, ilköğretim okullarında, öncelikle sosyal bilgiler dersi içerisinde verilmesi beklenir. Çünkü ilköğretimde, çocuklarda kişilik ve sosyal bilinç oluşturma ve genç kuşakları gelecekteki sosyal hayata hazırlama, genelde "sosyal bilgiler" dersinin amaçları içinde düşünülür (Götz, 2002).

Türkiye'de, sosyal bilgiler dersi ilköğretim IV, V, VI ve VII. sınıflarda okutulmaktadır. Araştırmada, bu dersin, öğretim programları ve ders kitaplarında, AB ile ilgili konulara ne derecede yer verildiğini tespit etmek için, söz konusu program ve ders kitapları analiz edilmiştir. Bu analiz sonucunda, ilköğretim IV ve V. sınıf sosyal bilgiler öğretim programları ve bu programları referans alarak yazılmış ders kitaplarında, AB ile ilgili doğrudan her hangi bir bölüm veya konuya rastlanmamıştır. Aynı şekilde VI. sınıf sosyal bilgiler programında da, AB ile doğrudan ilgili herhangi bir konu yer almazken; AB'nin temel değerlerinden olan "demokrasi" konusu, program içeriğinin %18'lik bölümünü kapsamaktadır. VII. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında ise, programın %8'lik kısmını oluşturan "Avrupa'da Yenilikler" ünitesi çerçevesinde, yeni buluşlar, keşifler, Rönesans, reform, aydınlanma çağı ve sanayi devrimi konuları yer almaktadır. Bu programda, Osmanlı tarihi ile ilintili olarak, Avrupa tarihi, Fransız İhtilali ile "yurdumuzun komşuları ve Türk Dünyası" ünitesi içerisinde de, Yunanistan ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Yine bu programda, "Türkiye dışında yaşayan vatandaşlarımız" konusu ile bağlantılı olarak çeşitli Avrupa ülkelerinin tanıtımına yer verilmektedir. Ancak, bütün bu konuların, ilgili dersin öğretim programındaki oranı, sadece 1/23 tür.

AB konusu, doğrudan ilköğretim VII. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında, "uluslar arası kuruluşlar" konusu içerisinde, tek başlık altında yer almaktadır (Vural, 2002; Arslan ve diğerleri, 2001; Şahin ve diğerleri, 2001). Dolayısıyla, ilköğretimde, AB ile ilgili temel bilgilerin verilmesi gereken sosyal bilgiler programı içeriğinde, AB'ye ayrılan bu düşük oranla yetiştirilen öğrencilerin, AB'yi yeterince tanınması beklenmemelidir. Yapılması gereken, sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitaplarının içeriğinin, AB olgusuna paralel olarak gözden geçirilmesi veya bu okullara AB dersi konulmasıdır. Burada AB'ye düşen görev ise, Türkiye'yi Avrupa eğitim dünyası içerisinde mütalaa ederek, daha fazla destek sağlamasıdır (Büyüksulu, 1997). Bu durum, Türkiye'nin olduğu kadar AB'nin de sosyal uyumu ve geleceğini yakından ilgilendirmektedir. Çünkü temel amacı 21.yüzyılın değerlerini yaratma ve küresel bir güç oluşturmak olan AB eğitim politikası, başarılı olamadığı takdirde, negatif sinerjinin oluşması tehlikesi vardır. Bunun için, Türkiye'nin bir an önce eğitim alanında, AB standartlarına ulaşması gerekir. Ayrıca, Türkiye ve AB ülkelerinin, öğretim programları ve ders kitaplarında, karşılıklı olarak bir birlerine daha fazla vurgu yapmaları önemlidir. Böylece, vatandaşların birbirlerini daha fazla tanımaları sağlanabilir (Sözen, 2000; Serbest, 2003). Bunun için, esas amacı "üye ve aday ülke halklarının birbirini yakından tanıyarak kaynaşmalarını, birbirine karşı duydukları güvensizlik duygusunu ve farklılıklara tahammülsüzlüğü ortadan kaldırarak 21. yüzyılda

dünyaya eşitliği, insan haklarını ve özgürlüğü vaat eden uluslar üstü bir yapı kurabilmek” olan AB eğitim projelerinden daha fazla yararlanmanın yolları aranmalıdır.

AB'nin tam olarak ne olduğu konusunda, Türk insanı gibi, ilköğretim öğrencilerinin de kafası karışıktır. Türkiye’de, AB konusundaki yegâne bilgi kaynağı, yazılı ve görsel medyadır. Ancak, medya, bu konuda bilgilendirme ve haber vermede, genellikle çeşitli ekonomik ve siyasi kesimlerin etkisiyle her zaman objektif olamayabilmektedir. Bu konuda bilgilendirme sorumluluğu okul sistemine düşmektedir. Ancak daha önce de değinildiği gibi, Türk eğitim sistemi amaç, program, öğretmen ve ders kitapları boyutlarıyla AB konusunda hazırlıksız yakalanmıştır. Türkiye ile AB ortaklığını kuracak ve bu süreci yaşayacak kuşakların bu konuda sağlıklı kaynaklardan bilgi sahibi olması için yapılması gereken, ilköğretim programlarına AB ile ilgili dersler konulmalı veya mevcut sosyal içerikli derslerde, AB ile ilgili konulara daha fazla yer verilmelidir.

AB İle İlgili Bilgi Kaynakları Hakkındaki Bulgular

Tablo 5

Öğrencilerin AB İle İlgili Haber ve Bilgi Alma Kaynaklarına Göre Dağılımı

Bilgi Kaynağı	Öğretmen	Ders Kitapları	Anne-Baba	Arkadaşlar	Televizyon	Gazeteler	Toplam
N	44	13	20	3	736	78	894
%	4.9	1.5	2.2	0.3	82.3	8.7	100

Tablo 5. incelendiğinde, öğrencilerin AB ile ilgili bilgi ve haberleri, çok büyük oranda (%82.3) televizyonlardan elde ettikleri görülmektedir. Bunun olası nedenleri arasında ilköğretim programları ve ders kitaplarında AB ile ilgili konulara yeterince yer verilmemesi sonucu öğrencilerin televizyona yönelmesi, ülkemizdeki televizyon izleme oranının yüksekliği ve televizyonun bilgilendirmedeki etkinliği sayılabilir. Ayrıca, Türkiye’de, AB konusunun eğitim ve ilgili kamu kuruluşlarından çok, görsel ve yazılı medya tarafından işlenmesi de, öğrencilerin bu görüşlerinde etkili olmuş olabilir.

İlköğretim öğrencilerinin, AB konusundaki neredeyse tek bilgi kaynağı gibi görünen yazılı ve görsel medyaya bağımlı olmaları sağlıklı bir yol değildir. Çünkü medya AB konusunu çoğu zaman eğitim ve kültürel boyutları ihmal ederek ekonomik ve siyasi boyutları ön plana çıkararak ele almaktadır. Bu durumda beklenen, öğrencilerin AB konusunda sağlıklı bilgilendirme işinin okul tarafından yerine getirilmesidir. Özellikle ilköğretim okullarına bu konuda önemli sorumluluklar düşmektedir. Çünkü ilköğretim çağı, çocukların sosyal tutum ve değer kazanmaları bakımından kritik bir dönemdir. Ayrıca, bu çağda çocukların kişilik gelişiminde, öğretmen çok önemli bir kişilik modeli olduğundan, AB konusunda öğrenciler, öğretmenlerinden işiteceği olumlu mesajlar ile ders kitaplarındaki ilgili mesajları birleştirerek, olumlu tutum geliştirebilirler. Bu en etkili ve sağlıklı yol gibi görünmektedir. Bunu için ilköğretim öğretmenlerinin AB'nin eğitim projeleri çerçevesinde bilgilendirilip eğitilmesi önem taşımaktadır. Öğretmenlerin AB konusundaki bilgilendirme görevini yeterince yerine getirebilmesi için AB'ye uyum sürecinde değişim, gelişim ve yenileşmenin anahtarı olan öğretmen eğitiminin bu amaca paralel olarak yeniden düzenlenmesi önemlidir (Adıgüzel, 2005).

Öğrencilerin AB konusundaki haber ve bilgi kaynaklarına yönelik görüşleri arasında, eve günlük gazete alımı değişkenine göre anlamlı bir fark vardır [$X^2= 13.61$, $sd=5$, $p<.05$ ($p=.018$)]. Bu bulgu, evine günlük gazete alınan öğrencilerin, AB konusunda gazetelerden daha fazla bilgi aldıklarını göstermektedir.

Aynı maddeye yönelik öğrenci görüşleri arasında, anne eğitim düzeyi [$X^2= 44.46$, $sd=20$, $p<.05$ ($p=.001$)] ve baba eğitim düzeyine göre [$X^2= 49.64$, $sd=20$, $p<.05$ ($p=.000$)], anlamlı bir fark vardır. Bu bulgu, anne ve baba eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin AB konusunda ebeveynlerinden, anne ve baba eğitim düzeyi düşük olan öğrencilere göre, daha fazla bilgi almakta olduklarını göstermektedir şeklinde yorumlanabilir.

AB Değerlerine İlişkin Öğrenci Görüşlerine Ait Bulgular

Tablo 6:

AB'nin Temel Değerlerine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

Dağılım	Eğitim	Ekonomi	Demokrasi- İnsan Hakları	Çevre	Hepsi	Toplam
N	116	26	85	4	663	894
%	13	2.9	9.5	0.4	74.2	100

İlköğretim öğrencilerinin AB'nin temel değerleri konusundaki duyarlılıklarını test etmek üzere, ilgili ankette yer alan “sizce aşağıdaki konulardan hangisi en önemlidir?” şeklindeki maddeye, öğrencilerin katılım oranlarının dağılımı, Tablo 6'da görülmektedir. AB değerlerini oluşturan bu öğeler, birbirinden bağımsız olarak ele alındığında, öğrencilerin en önemli gördüğü konuların sırayla eğitim (%13), demokrasi ve insan hakları (%9.5) olduğu görülmektedir. AB'nin çok duyarlı olduğu ekonomi (%2.9) ve çevre (%0.4) konularının ise, öğrenciler tarafından fazla önemsenmediği görülmektedir. Oysa Eurobarometer'in (1995) yaptığı bir araştırmaya göre, Avrupalıların %82'si, çevrenin korunmasını “yakın ve acil bir sorun ” olarak görmektedir (TISAMAT, 1996). Avrupalıların çevre konusundaki bu duyarlılığına karşın, araştırmaya katılan öğrencilerin çevre konusunu oldukça düşük oranda (%0.4) önemli görmeleri, AB değerleri ile örtüşmemektedir. Bu bulgu, öğrencilerin çevre bilincinin tam olarak gelişmediği şeklinde yorumlanabilir. Öğrencilerin çevre bilincinin tam olarak gelişmemesinin nedeni, Ereş'e (2005) göre, eğitim niteliği ile ilgili olabilir. Ereş (2005), bu durumu, “Eğitim, bilgi üretimi ve bilginin yaygınlaştırılması, çevre bilincinin artmasına neden olmaktadır. Çevrenin korunması ve çevre kirliliğinin önlenmesi eğitim düzeyine ve niteliğine bağlı olmaktadır” şeklinde ifade etmektedir. Ayrıca, öğrencilerin bu görüşlerinde, çevre konusuna Türk kamuoyu, medya ve ilköğretim okullarının gereken önemi vermemesi de etkili olmuş olabilir.

Öğrencilerin ekonomi konusunu düşük oranda (%2.9) önemli görmeleri de dikkat çekicidir. Bu bulgu, AB ile ilgili olarak yaygın kanının aksine öğrencilerin, ekonomi konusunu, eğitim, demokrasi ve insan haklarından daha önemsiz görmekte oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Ancak bütün öğeler birlikte ele alındığında, öğrencilerin %74.2'si, bütün öğelerin önemli olduğunu vurgulayan “hepsi” seçeneğini işaretlemiş olmaları ise, ilköğretim öğrencilerinin AB'nin temel değerlerini bir bütün olarak, büyük bir oranda benimsediklerini göstermektedir denilebilir.

Türkiye İçin AB'nin Alternatiflerine Yönelik Bulgular

Tablo 7

AB'nin Alternatiflerine Yönelik Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

Dağılım	Türk Ülkeleri	İslam Ülkeleri	Türk- İslam Ülkeleri	Rusya	ABD	Toplam
N	140	120	506	29	99	894
%	15.7	13.4	56.6	3.2	11.1	100

Türkiye’de akademik çevreler ile yazılı ve görsel medyada, “AB’ye girmenin, Türkiye’nin tek alternatifi olmadığı” konusu sıklıkla işlenmektedir. Türkiye’nin gelecek kuşakları olan ilköğretim öğrencilerinin bu konudaki tutum ve yaklaşımlarının ne olduğunu saptamak üzere, ankete “Türkiye AB’ye giremezse sizce hangi ülke/ülkelerle birlikte olmalıdır?” şeklinde bir madde eklenmiştir. Bu maddeye yönelik öğrenci görüşlerinin dağılımı, Tablo 7’de görülmektedir. Buna göre, ilköğretim öğrencilerinin, yarısından fazlasının (%56.6), Türkiye’nin AB’ye giremediği takdirde, Türk-İslam ülkeleriyle, %15.7’sinin Türk ülkeleriyle ve %13.4’ünün de İslam ülkeleriyle birlikte olması görüşünü benimsemiş olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgu, öğrencilerin Türkiye’nin AB’ye giremediği takdirde, en büyük alternatif olarak Türk-İslam ülkeleri oluşumunu gördükleri şeklinde yorumlanabilir.

Aynı maddeye yönelik olarak öğrencilerin %11.1’inin ABD ve %3.2’sinin de Rusya seçeneğini işaretlemiş olması da dikkate çekicidir. Bu bulgu, öğrencilerin AB’nin alternatifleri konusunda kafa karışıklığı içerisinde oldukları şeklinde yorumlanabilir. Türkiye’nin AB’ye üyeliği konusunda yapılan birçok araştırma ve anket sonuçları, Türkiye’nin, Avrupalılaşma yolunda, yaklaşık 200 yıl; AB yolunda ise, yaklaşık 40 yılı aşkın süren yolculuğu sonunda, AB’yi son durak olarak görmek istediğini göstermektedir. Dolayısıyla, Türk insanının geleceği ile ilgili kafa karışıklığını gidermek için, AB’ye önemli görevler düşmektedir. AB, Türk toplumunun, bekleme ve oyalanma için fazlaca sabır ve enerjisinin olmadığını anlamalı ve Türkiye’ye üyelik konusunda, daha net ve güçlü mesajlar vermelidir. Türkiye’nin Avrupalı olduğu, bizzat Avrupalılar tarafından, Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde ona verilen “Avrupa’nın hasta adamı” sıfatıyla da tescil edilmiştir.

Öğrencilerin bu maddeye yönelik görüşleri arasında, il değişkenine göre, anlamlı bir fark vardır [$X^2= 161.52$, $sd=56$, $p<.05$ ($p=.000$)]. Bu sonuç, “Türkiye AB’ye giremezse, sizce hangi ülke/ülkelerle birlikte olmalıdır?” maddesine yönelik “Türk-İslam Ülkeleri” görüşünün, en fazla Bingöl; en az da, Diyarbakır ilinde öğrenim gören öğrenciler tarafından benimsendiğini göstermektedir.

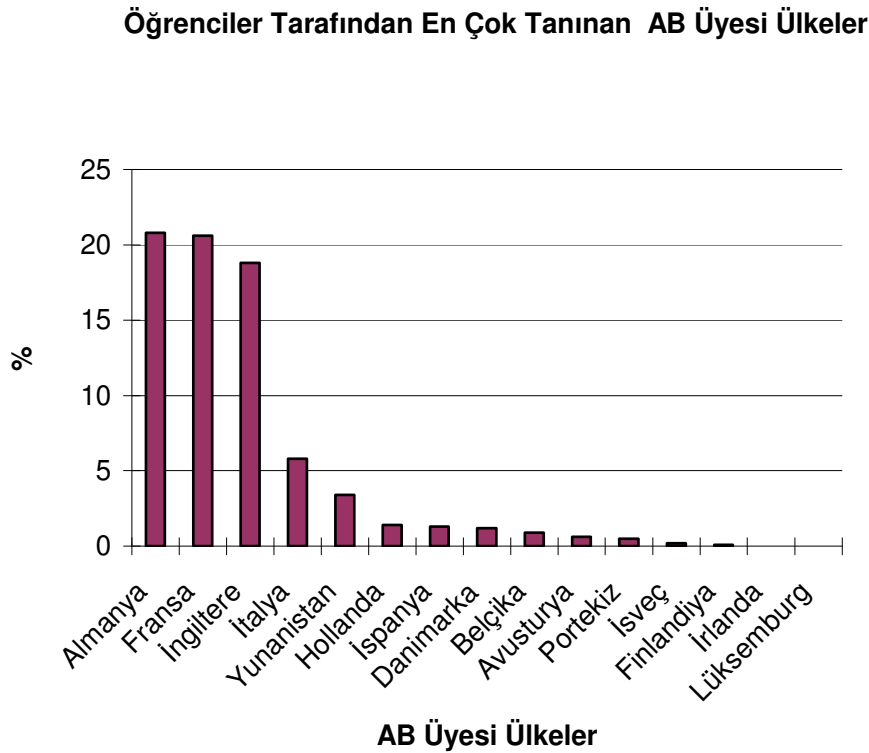
Aynı maddeye yönelik öğrenci görüşleri arasında, baba mesleğine göre de, anlamlı bir fark vardır [$X^2= 31.61$, $sd=12$, $p<.05$ ($p=.002$)]. Bu sonuç, Türkiye'nin AB'ye giremediği takdirde, Türk-İslam ülkeleri alternatif görüşünün, en az babası çiftçi olan öğrenciler tarafından benimsendiğini göstermektedir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türü ile, söz konusu maddeye yönelik görüşleri arasında da, anlamlı bir fark vardır [$X^2=13.83$, $sd=4$, $p<.05$ ($p=.008$)]. Buradan hareketle, AB'nin alternatifi olarak Türk-İslam ülkelerini seçme görüşünün, devlet okullarında öğrenim gören öğrenciler tarafından, özel okul öğrencilerine göre, daha fazla benimsemiş olduğu söylenebilir

AB Üyesi Ülkelerin Tanınmasına İlişkin Bulgular

Tablo 8

Öğrenciler Tarafından En Çok Tanınan AB Üyesi Ülkeler

Türkiye ve AB arasında sosyal uyumun sağlıklı olarak gerçekleşebilmesi için, AB üyesi ülke vatandaşları ile Türkiye vatandaşlarının bir birlerini tanımaları büyük önem arz eder. Araştırmada, ilköğretim öğrencilerinin, AB üyesi ülkeleri tanıma oranlarını belirlemek için öğrencilere, “AB üyesi üç ülkenin adını yazınız” biçiminde bir soru sorulmuştur. Öğrencilerin bu soruya verdiği cevapların dağılımı, Tablo 8’de görülmektedir. Buna göre, ilköğretim öğrencilerinin en çok tanıdığı AB üyesi ülkeler, sırayla Almanya (%20.8), Fransa (%20.6) ve İngiltere’dir (%18.8). Öğrencilerin bu görüşlerinde, söz konusu ülkelere hariç, Almanya ve Fransa’da çok sayıda Türk vatandaşının yaşıyor olması etkili olmuş olabilir.

Nitekim bugün Almanya’da yaşayan toplam yedi milyon yabancıнын yaklaşık iki milyonunun Türklerden oluştuğu bilinmektedir (Güllü, 2004, s. 71). Ayrıca ilköğretim sosyal bilgiler dersinde “Yurt dışında yaşayan Türklerin yaşadığı ülkeleri tanıma” konusunda, bu üç ülkeye, özellikle de Almanya ve Fransa’ya daha fazla yer verilmesi de, öğrencilerin bu ülkeleri daha fazla tanımalarını etkilemiş olabilir. Bundan başka, bu üç ülkenin tarihten beri Türkiye ile en çok ekonomik, kültürel ve siyasi ilişkileri olan AB üyesi ülkeler olması sonucu, bu ülkelerin Türk kamuoyu ve medyasında daha fazla yer almaları da öğrencilerin bu görüşlerinde etkili olmuş olabilir. Ancak, AB’nin lokomotifi konumundaki bu üç ülke için yaklaşık %20’lik tanınma oranı yetersizdir. Kaldı ki, diğer AB üyesi ülkelerin daha düşük oranlarda tanınması veya bazılarının hiç tanınmaması, Türkiye’nin AB ile sosyal ve kültürel uyumunun, sağlıklı gerçekleşmesi bakımından bir eksiklik kabul edilmelidir. Dolayısıyla, ilköğretim programları ile ders kitaplarında, AB üyesi ülkelere daha fazla yer verilmesi gerekir. Ayrıca, yazılı ve görsel medyanın da, AB üyesi ülkeleri tanıma konusunda, önemli katkıları olabilir. Ancak bu konuda en önemli katkı hiç kuşkusuz AB Eğitim ve Gençlik projeleridir. Bu projelerin amacı “üye ve aday ülke halklarının birbirini yakından tanıyarak kaynaşmaları, birbirine karşı duydukları güvensizlik duygusunu ve farklılıklara tahammülsüzlüğü ortadan kaldırarak 21. yüzyılda dünyaya eşitliği, insan haklarını ve özgürlüğü vaat eden uluslar üstü bir yapı kurabilmek” olarak ifade edilmektedir (Şener, 2005). Bu projelerden Erasmus, üye ülkelerdeki öğretim programlarının ortaklarla uyumlaştırılması ve derslerde AB üyesi ülkelerini tanıma için alt yapı hazırlama amacı gütmektedir (<http://europa.eu.int/comm/education/progr.htm>). Dolayısıyla ilköğretim okul öğrencilerinin, AB üyesi ülkeleri daha fazla tanımalarını sağlamak üzere, önemli fırsatlar sunan bu projelerden daha fazla ve etkili yararlanmanın yolları aranmalıdır.

Araştırmaya katılan ilköğretim öğrencilerinden 442’sinin, AB ülkesi yerine, ilgisiz ülkelerin adını yazması; 157’sinin ABD’yi ve 55’inin de Rusya’yı, AB üyesi ülke olarak yazması ise, ilköğretim öğrencilerin AB üyesi ülkeleri yeterince tanımadığı görüşünü desteklemektedir.

Öğrencilerin AB Konusunda Açık Uçlu Sorulara Verilen Cevaplar

Öğrencilerin AB hakkındaki görüşlerini, her hangi bir sınırlama olmadan belirlemek için, ankete AB ile ilgili beş adet açık uçlu soru ilave edilmiştir. Bu sorulara öğrencilerin verdiği cevaplar, aşağıdaki gibi frekansları belirlenerek, belirli temalar altında gruplandırılmıştır.

Sizce Türkiye AB’ye girerse ne faydası olur?

Ekonomik bakımdan ilerleriz	224
Daha iyi eğitim imkanlarına kavuşuruz	161
Uygarlık düzeyimiz yükselir	157
Her hangi bir fayda getirmez	52

Sizce Türkiye AB'ye giremezse ne zararı olur?

Ekonomik bakımdan geri kalırız	307
Uygarlık bakımından geri kalırız	179
Herhangi bir zararı olmaz	87

Her iki maddeye verilen cevaplar, ilköğretim öğrencilerinin, AB'yi ekonomi, uygarlık ve eğitim olanakları ile özdeşleştirmiş olduğunu göstermektedir.

AB üyesi ülkelerinden birinde yaşamak ister misiniz?

Evet 512

Hayır 326

AB üyesi ülkelerinden birinde eğitim almak ister misiniz ?

Evet 568

Hayır 212

Bu cevaplardan hareketle, ilköğretim öğrencilerinin AB'de eğitim alma isteğinin, bu ülkelerde yaşama isteğinden önce geldiği söylenebilir.

AB denilince aklınıza gelen ilk şeyler nelerdir ?

Zenginlik ve refah	251
Daha iyi eğitim imkanları	195
Demokrasi ve insan hakları	158
Uygarlık	68
Teknoloji ve bilim	49
Sağlık ve sigorta	27
Temiz çevre	26
Hıristiyanlık	15

Futbol

7

Bu maddeye verilen cevaplardan, ilköğretim öğrencilerinin, AB'yi, zenginlik ve refah, demokrasi ve insan hakları ile teknoloji ve bilimi esas alan ve insanlara daha iyi eğitim, sağlık ve çevre olanakları sunan bir uygarlık projesi olarak algıladıkları söylenebilir.

Sonuçlar

Araştırmaya katılan öğrenci görüşlerine dayalı olarak, Türk ilköğretim öğrencilerinin, AB imajı hakkında aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Türkiye'nin AB'ye Üye Olması İle İlgili Sonuçlar

İlköğretim öğrencileri, Türkiye'nin AB'ye üye olmasını çok büyük oranda desteklemektedir (%74.4). Bu öğrencilerin yarısından fazlası (%53.1), Türkiye'nin zengin olsa bile, yine de AB'ye girmesi gerektiği fikrini taşımaktadır. Bu sonuçlar, ilköğretim öğrencilerinin AB'yi salt ekonomik bir proje olarak değil; aynı zamanda bir uygarlık projesi olarak da algıladıklarını göstermektedir.

Ancak aynı öğrencilerin %59.7'sinin Türkiye'nin AB'ye alınmayacağı yönünde görüş bildirmeleri, öğrencilerin AB'yi istemelerine rağmen, bu konuda fazlaca umutlu olmadıklarını göstermektedir.

AB'yi Tanıma ve Eğitim İhtiyacına Yönelik Sonuçlar

Türkiye'de, AB, farklı insanlar için farklı şeyler ifade etmektedir. AB'nin tam olarak ne olduğu konusunda, aileler gibi, ilköğretim öğrencilerinin de, fazla bir bilgisinin olmadığı bilinmektedir. Araştırmaya katılan ilköğretim öğrencilerinin büyük çoğunluğu (%78.3), AB'yi daha yakından tanımak istemekte ve bunların yarısından fazlası da (%57.5), AB konusunda okulda ders olmasını arzulamaktadır. Bu öğrencilerden %49'u, Avrupalı bir komşu ile birlikte yaşamaya isteklidir. Bütün bunlar, ilköğretim öğrencilerinin Avrupa insanı ve kültürüne açık olduklarını ve AB konusundaki tanıma ve eğitim ihtiyacını göstermektedir. Ancak, öğrencilerin AB konusundaki bilgi ve eğitim ihtiyacını karşılaması beklenen ilköğretim okullarının, mevcut öğretim programı yapısı ve ders kitapları ile bu ihtiyacı karşılamaktan uzak olduğu anlaşılmaktadır.

İlköğretim Program ve Ders kitaplarında AB'nin Yer Almasına İlişkin Sonuçlar

İlköğretim okullarında, AB ile ilgili eğitimin öncelikle verilmesi gereken ders, sosyal bilgiler dersidir. Bu ders, ilköğretim IV,V,VI ve VII. sınıflarda okutulmaktadır. Çalışmada, bu dersin öğretim programları ve ders kitapları içerik analizine tabi tutulmuş ve sadece VII. sınıf öğretim programında, "uluslar arası kuruluşlar konusu" içerisinde, AB ile bilgilere tek başlık halinde yer verildiği görülmüştür. Bu yetersiz oranla, ilköğretim öğrencilerinin AB'yi tanıması beklenmemelidir.

AB ile İlgili Bilgi Kaynakları Hakkındaki Sonuçlar

Türkiye ve AB'nin sosyal uyumu bakımından, her iki halkın birbirini tanıyıp, birbirine yakınlaşması önem taşır. Bunun için, gelecekteki olası AB vatandaşları olan ilköğretim öğrencilerinin AB ile ilgili haber, bilgi ve gelişmeleri doğru yollardan öğrenmesi önemlidir. Araştırmada, ilköğretim öğrencilerinin tamamına yakınının (%82.3), AB ile ilgili haber ve bilgileri, televizyondan öğrendikleri belirlenmiştir. Bunu, sadece %8.7'lik oran ile gazeteler izlemektedir. Bu sonuç, Türk medyasının AB'ye yer vermesi bakımından sevindirici olabilir. Ancak, ilköğretim öğrencilerinin AB konusundaki bilgi ve gelişmeleri sadece televizyondan almaları doğru değildir. Sosyal davranış kazandırmada, ebeveynler ile okulun, en doğru ve en güçlü sosyalleştirme araçları olduğu gerçeğinden hareketle, ilköğretim öğrencilerine AB konusundaki bilgi ve gelişmelerin medya yanında bu araçlarla da kazandırılması gerekir. Aile ve okulun desteklemediği herhangi bir sosyal projenin, başarılı olamayacağı unutulmamalıdır.

AB Değerlerine İlişkin Öğrenci Görüşlerine Ait Sonuçlar

AB'nin, 21. yüzyılda küresel bir güç olabilmesi için, Türkiye gibi aday ülkeler de dahil, üye devletlerin AB'nin ekonomik ve sosyal değerleri etrafında birlik anlayışı içinde bütünleşmesi gerekir. Buna yönelik olarak Türk ilköğretim öğrencileri, AB'nin temel değerlerini bütün olarak büyük oranda (%74.2) benimsemektedir. Bu sonuç, Türkiye ve AB'nin her bakımdan uyumu açısından umut vericidir. AB değerleri tek tek ele alındığında ise, en önemli görülen değerler, sırayla eğitim (%13), demokrasi-insan hakları (%9.5), ekonomi (%2.9) ve çevredir (%0.4). Öğrencilerin çevre bilincinin düşük olması AB değerleriyle örtüşmemektedir.

Türkiye İçin AB'nin Alternatiflerine Yönelik Sonuçlar

İlköğretim öğrencilerinin Türkiye'nin AB'ye tam üye olmasını büyük oranda (%74.4) desteklemesine rağmen; aynı öğrencilerin %59.7'sinin bunun gerçekleşeceğinden kuşku duymaları, AB'nin alternatiflerini gündeme getirmektedir. Öğrencilerin %56.6'sı, Türkiye'nin AB üyeliği gerçekleşmediği takdirde, Türk-İslam ülkeleri oluşumu içerisinde yer alması gerektiği görüşünü benimsemişlerdir. Bunu sırayla, Türk Ülkeleri (%15.7), İslam Ülkeleri (%13.4), ABD (%11.1) ve Rusya (%3.2) izlemektedir.

AB Üyesi Ülkelerin Tanınmasına İlişkin Sonuçlar

Gerek Türkiye ve gerekse AB üyesi ülke vatandaşlarının birbirini tanımaları ortaklığın geleceği açısından büyük önem taşır. Konuya Türkiye açısından bakıldığında, ilköğretim okulu öğrencilerinin en çok tanıdığı AB üyesi ülkeler sırayla, Almanya (%20.8), Fransa (%20.6) ve İngiltere (%18.8) olduğu anlaşılmaktadır. Bunun nedeni, Türkiye'nin bu ülkelerle oldukça eski tarihlere dayanan siyasi ve ekonomik ilişkilerinin günümüzde de sürmekte olması ve bu ülkelerde önemli sayıda Türk vatandaşının yaşıyor olmasıdır. Ancak, bu üç ülkenin ortalama %20'lik tanınma oranı ve diğer AB üyesi ülkelerin daha düşük oranlarda tanınması veya bazılarının hiç tanınmaması, Türkiye ve AB'nin sosyal uyumu bakımından önemli bir eksikliklerdir. Ayrıca, bu öğrencilerin %5,9'unun ABD'yi ve %2,1'inin de Rusya'yı AB üyesi ülke zannetmiş olması, ilköğretim öğrencilerinin AB üyesi ülkeler hakkındaki bilgi eksikliğini göstermektedir.

Öneriler

1. İlköğretim okullarında AB'yi tanıtıcı etkinliklere daha fazla yer verilmelidir. Bunun için öğretim programlarına AB ile ilgili derslerin eklenmesi veya sosyal bilgiler gibi ilgili derslerde AB konusuna daha fazla yer verilmesi gerekir. Öğrencilerin AB konusunda bilgilendirilmesinde, AB Eğitim ve Gençlik programlarından daha fazla yararlanmanın yolları aranmalıdır.
2. Milli Eğitim Bakanlığı, ilköğretim programları ve ders kitaplarını hazırlarken AB konusuna ve demokrasi, insan hakları ve çevre gibi AB değerlerine daha fazla yer vermelidir. Bunun için ilköğretimdeki bütün öğretim programlarına AB boyutu kazandırılmalıdır.
3. İlköğretim okulları tarafından AB konusunda şiir, resim ve kompozisyon yarışmaları düzenlenmelidir. Böylece öğrencilerin AB konusunda daha fazla ilgi göstermeleri sağlanabilir.
4. Milli Eğitim Bakanlığı, AB konusunda öğretmen ve öğrenci velilerini bilgilendirecek etkinlikler düzenlenmelidir. Bu konuda AB Eğitim ve Gençlik programlarının öğretmenlere etkili bir şekilde tanıtılmasının önemli katkıları olabilir. Ayrıca Bakanlık fonları ve AB Eğitim projeleri çerçevesinde ilköğretim öğretmenlerinin çeşitli AB üyesi ülkeleri ziyaret etmelerinin sağlanması da yararlı olabilir.

Genel Değerlendirme

Küreselleşme olgusuyla birlikte her konuda belirsizliğin arttığı günümüzde, Türkiye'nin dünyanın önemli küresel güçlerinden birisi haline gelen AB'ye katılması daha da önem kazanmıştır. Türkiye için AB'ye tam üyelik süreci, sosyal, ekonomik ve teknolojik bakımdan olduğu kadar, sorunlar yumağı haline gelmiş olan eğitim sistemini yenileme, çağa uydurma ve işlevsel hale getirme bakımından da önemli bir fırsat olarak değerlendirilmelidir. Ancak Türkiye'nin AB'ye tam üye olarak katılması, kolay gerçekleşecek gibi görünmemektedir. Türkiye'nin AB'ye katılması ve sosyal uyumu, önemli oranda zihniyet değişimini gerekli kılmaktadır. Bunun için, eğitim, özellikle de ilköğretim kritik bir öneme sahiptir. Çünkü zihniyet değişimi için çok önemli olan tutum ve karakter eğitimi için en uygun zaman ilköğretim çağıdır. Ancak Türkiye'nin AB'ye uyumunu kolaylaştıracak bir zihniyet eğitiminin nasıl olması ve nereden başlaması gerektiği büyük oranda mevcut durumun analizine dayalıdır. Bu bakımdan, ilköğretim öğrencilerinin AB konusundaki tutum ve eğilimlerinin bilinmesi kritik önem arz eder. Bu çalışmada, ilköğretim öğrencilerinin AB'ye bakış açısı ve AB'nin çeşitli boyutları hakkındaki görüş ve eğilimleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulguların AB konusunda yapılacak eğitim faaliyetleri, program geliştirme ve ders kitabı hazırlama gibi etkinlikler için önemli ip uçları sağlaması beklenmektedir.

Kaynakça

- Adıgüzel, A. (2005). Avrupa Birliği uyum sürecinde öğretmen niteliklerinde yeni bir boyut: bilgi okur yazarlığı. *Milli Eğitim Dergisi*, 33, 166.
- Alkan, N. (2003). Avrupa Birliği ve Eğitim Toplantısı 03 Mart 2003. Ankara Üniversitesi.
- ANAR, (2003). Ankara Sosyal Araştırmalar Merkezi.
- Arslan, M. M., ve Diğerleri (2001). *İlköğretim Sosyal Bilgiler*. İstanbul: Kaya Matbaacılık.
- Aslan, A. C. & Gökçaya, K. A. (2004). Avrupa Birliği'nin eğitim politikalarının sosyal bilgiler dersinin genel amaçlarına etkisi. *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, (3), 227-244.
- Bilhan, S. (1991). *Eğitim Felsefesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Yayını No:164.
- Büyüksulu, A. R. (1997). *Avrupa Birliği Perspektifi*. İstanbul: Der yayınları
- Eralp, A. (2003). Soğuk savaş'tan günümüze Türkiye-AB ilişkileri. *Günce Dergisi*, 25, 5-7.
- Erdoğan, İ. (2003). AB yolunda eğitimi de yeniden ele almak gerekir. www.gucluturkiye.org/erdogan.htm. (Erişimi: 06.03.2003).
- Ereş, F. (2005). Eğitimin sosyal faydaları Türkiye-Avrupa karşılaştırılması. *Milli Eğitim Dergisi*, 33, 166.
- Götz, M. (2002). *Almanya'da İlköğretim Reformunun Dayandığı Alan Olarak Reform Pedagojisi*. (Çeviren: Soysal, Y. ve İnce, S.). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.
- Güllü, İ. (2004). Türkiye'nin jeopolitik önemi açısından Almanya'daki Türk nüfusuna sosyolojik bir yaklaşım, Uludağ Üniversitesi I. Genç Bilim Adamları Sempozyumu, Bursa.
- Kısakürek, M. A.(2003). Avrupa Birliği ve Eğitim Toplantısı 03 Mart 2003. Ankara Üniversitesi.
- Nartgün, S.S. ve Diğerleri (2004). Avrupa Birliğine uyum sürecinde bazı Avrupa Birliği ülkeleri ile Türkiye'nin eğitim harcamalarının karşılaştırılması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4, (7), 53-67.
- Öniş, Z. (2003). Helsinki ve Kopenhag sonrası Türkiye-AB ilişkileri. *Günce Dergisi*, 25, 8-10.
- Serbest, F. (2003). Avrupa Birliği müktesebatının Türkiye'nin eğitim politikasına yansımaları. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 12, 29-32.
- Sözen, E. (2000). *Avrupa'da İkinci ve Üçüncü Kuşak Türk Gençliği Kimlik ve Uyum Sorunları*. Ankara: Konrad Adenauer Vakfı Yayını.
- Şahin, C., ve Diğerleri (2001). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitabı*. İstanbul: Ders Kitapları Anonim Şirketi.
- Şahin, S. (2004). Küreselleşme, Avrupa Birliği ve eğitim. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16: 38-44.
- Şener, A. (2005). Comenius ulusal konferansı. *Eğitimde Diyalog Dergisi, Socrates Bülteni*, 6, 4-5.
- TISAMAT. (1996). *AB çevreyi nasıl koruyor*. Ankara: Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği Yayını.
- Vural, M. (2002). *İlköğretim Okulu Programı*. Erzurum: Yakutiye Yayıncılık.
<http://www.hurriyetim.com> (Erişim: 20.10. 2003).
[http:// europa.eu.int/comm/education/progr.htm](http://europa.eu.int/comm/education/progr.htm) (Erişim :07.10. 2003).
<http://www.ankara.edu.tr/text/yazi.php?yad=1336> (Erişim: 03.10.2003).